

L'editorial 3i4 acaba de crear una col·lecció dedicada exclusivament als llibres de records i memòries, "Empremtes". La majoria de títols seran traduccions. Els dos primers són 'Adéu, Alexandria', d'André Aciman, i 'Quan Kafka feia furor', d'Anatole Broyard.

Els llibres testimonials deixen empremta

El besoncle Aaron –Vili de renom perquè una amant el va anomenar Willy– se n'havia anat de ben jove d'Egipte, país on la família s'havia traslladat des de Constantinoble el 1905; estudia a Alemanya; serveix a l'exèrcit prussià a la Gran Guerra; canvia de bàndol el 1915, quan els italians amb qui simpatitza –el jueu es considera descendent d'italians– entren en guerra contra els alemanys; torna a Alexandria el 1922 fet un cràpula; hi fa comerç de tot allò que convingui; durant la Segona Guerra Mundial es fa feixista i, alhora, espia dels anglesos; entra, acabada la guerra, a l'administració egípcia i s'hi fa ric; i finalment els anglesos el recompensen amb una propietat georgiana a Surrey, on viurà enmig d'una misèria aristocràtica la resta dels seus dies sota un nom anglosaxó fals que amaga la seva condició de jueu.

El seu descendent André Aciman (Alexandria, 1951), assegut amb Vili al jardí de la finca de Surrey –André ha hagut de deixar Egipte el 1965 amb la família, perquè els àrabs més radicals amenacen de mort els jueus– vol parlar-li d'Alexandria, dels temps i mons perduts, d'aquelles vides ara remotes, però Vili l'interromp i amb un gest despectiu amb la mà, com si volgués apartar una pudor, li diu: "Allò va ser una porqueria. Jo visc en el present. *Siamo o non siamo?*"

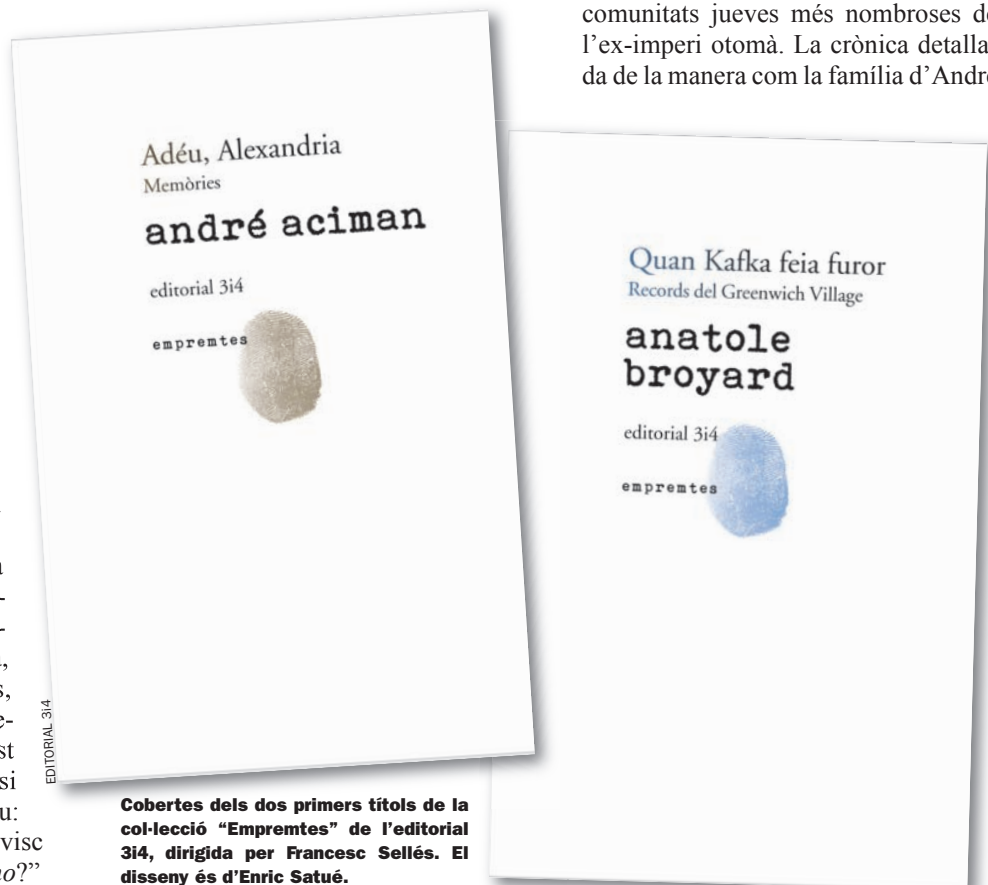
Per sort, l'André no li farà cas i, anys més tard, convertit en especialista en Marcel Proust, novel·lista, i professor de literatura comparada al Graduate Center de la City University de Nova York, anirà a la recerca del temps perdut a Alexandria, perdut per ell i la seva nombrosa família de jueus nòmades, amb arrels judeocastellanes.

El resultat són unes memòries escrites en forma de novel·la, *Adéu*

Alexandria. Memòries (1994), que l'editorial 3i4 han triat per a inaugurar la nova col·lecció testimonial "Empremtes", la primera en català –després dels temps heroics del Pòrtic de Jordi Fornas– dedicada als llibres de memòries i records.

La col·lecció té un director específic, Francesc Sellés, i de la imatge gràfica, del disseny, ben personal i intransferible, se n'ha encarregat Enric Satué, un Enric Satué que no es limitarà pas a dissenyar la col·lecció, perquè també hi participarà com a autor. El número tres serà seu i es titularà *Cròniques de disseny amb gust de menta, vainilla o xocolata*.

El 1965, el govern nacionalista de Nasser, de fet, pretén expulsar d'Egipte milers d'uropeus, amb la intenció d'eliminar qualsevol traça del protectorat britànic i de dissoldre una de les comunitats jueves més nombroses de l'ex-imperi otomà. La crònica detallada de la manera com la família d'André

Cobertes dels dos primers títols de la col·lecció "Empremtes" de l'editorial 3i4, dirigida per Francesc Sellés. El disseny és d'Enric Satué.

La ciutat egípcia d'Alexandria és protagonista del llibre autobiogràfic del novel·lista André Aciman –primer, a sota–, publicat en anglès el 1994. El Greenwich Village de Nova York, dels 40 i 50, és un dels personatges del llibre pòstum d'Anatole Broyard, del 1993.

Aciman ha de deixar Alexandria confina les darreres pàgines del llibre.

“Allò va significar –ens diu Francesc Sellés– la fi d’una època que havia fet d’Alexandria una ciutat culturalment extraordinària.”

Per al director d’“Empremtes”, en aquestes memòries l’autor evoca amb ironia afectuosa la vida a l’interior d’una gran família elegant i caòtica, caracteritzada per figures com l’oncle Vili i les dues àvies. Com a rerefons, el ritme d’una ciutat àrab suspesa entre la indolència crepuscular del passat i un futur força incert.

“Aciman compon –afegeix Francesc Sellés– un retrat romàntic d’un temps passat sense idealitzar els variats i peculiars avantpassats. Més aviat, gran part de l’interès d’aquestes memòries

rau en el report de la seua intolerància, menyspreu i superioritat. Són, al mateix temps, assimilats, antisemites i jueus practicants. Es tracta d’un hàbil retrat d’un clan extraordinari, del qual ell mateix apareix com a observador i testimoni del seu deteriorament.”

És, conclou Sellés, una mica el món del Lawrence Durrell del *Quartet d’Alexandria*, amb un component proustià.

El Greenwich Village. “La ciutat de Nova York –llegim a la pàgina 20 del número 2 de la nova col·lecció– no havia resultat mai tan atractiva. Els anys després de la guerra van ser un somriure grandios enmig de la seva història lúgubre. El Village en 1946 s’assemblava més que mai al París dels

anys vint. Els lloguers eren econòmics, els restaurants eren econòmics, i em semblava que la felicitat mateixa es podia aconseguir a un preu econòmic. Els carrers i els bars eren plens d’escriptors i pintors i d’aquell tipus de nois i noies que s’agradaven de rondar a l’entorn. A Washington Square escriptors i poetes en potència es llançaven una pilota a prop de la font, i les noies que acabaven de sortir de les facultats d’Ivy League contemplaven el paisatge amb un vel d’història de l’art als ulls. La gent, als bancs, sostenia un llibre a les mans.”

El fragment forma part del llibre *Quan Kafka feia furor. Records del Greenwich Village*, del crític literari, columnista i editor de premsa Anatole Broyard (Nova Orleans, 1920 - Nova York, 1990).

El text comença amb la relació de Broyard –model potser del protagonista de *The human stain* de Philip Roth, diu Sellés– amb Sheri, una protegida d’Anaïs Nin, i continua amb retrats de la gent que va conèixer: Auden, Erich Fromm, Meyer Schapiro, Delmore Schwartz (l’escriptor *maudit* model del protagonista de la novel·la de Bellow *El llegat de Humboldt*), Dylan Thomas i més, com ara Nin.

Aquestes memòries, per la vitalitat i el poder que tenen de captar l’atmosfera del moment i per la rellevància dels convidats, es podrien comparar amb *París era una festa* de Hemingway,

pensa Sellés, però amb més humor, fins al punt que en certs moments els més caricaturescos i sarcàstics, el lector es troba obligat a pensar en Woody Allen.

Anatole Broyard viu al Greenwich Village com el turista Hemingway viu a París, com un expatriat.

Com va escriure Broyard mateix, “jo havia estat un expatriat al Village vivint d’una manera que em resultava essencialment estranya; hi volava com un somni freudià sobre el fet de volar, i el llibre acaba amb la temptativa de tornar a la terra”.

El llibre es publica pòstumament, el 1993, tres anys després de la mort de l’autor. L’any 1988, quan ja tenia el text força avançat, va caure malalt i va deixar de banda aquestes memòries per a escriure sobre la malaltia –*Intoxicated by my Illness*, 1992– i ja no va poder tornar a treballar-hi. Tenia previst de dedicar la darrera part del llibre a la mort del seu pare.

Obres previstes. Francesc Sellés ja té en cartera diversos llibres previstos, a banda el d’Enric Satué.

De Nathaniel Hawthorne (1805-1864), l’autor de *La lletra escarlata*, el llibre *Twenty days with Julian & Little Bunny by Papa* (‘Vint dies amb Julian i el conillet, escrits pel pare’).

El 28 de juliol del 1851, Sophia, esposa de Nathaniel Hawthorne, i les filles Una i Rose deixen la casa de Massachusetts occidental per a anar a visitar uns parents a Boston. Hawthorne i el seu fill de cinc anys, Julian, es queden a casa. Com aniran aclarint-se pare i fill durant les tres setmanes posteriors és el tema d’aquest “tendre i divertir” –diu Sellés– extracte dels quaderns de notes de l’escriptor.

En paraules de Paul Auster, que n’ha escrit la introducció en l’edició més recent, la de NYRB Classics, és una cosa que “cap escriptor no havia provat de fer abans: un recompte pas a pas d’un home fent-se càrrec del seu menudet a soles”.

Un altre possible títol seria *Berlin in Lights: The Diaries of Count Harry Kessler (1918-1937)*. Són els diaris de l’aristòcrata alemany entre les dues guerres mundials. Diplomàtic fill d’un banquer i una bellesa irlandesa, i editor, va viure a Berlín però va viatjar per

tot Europa, sempre amatent a totes les trifulgues polítiques.

Pels seus diaris desfila una llista poc corrent de gent: Einstein, que li discuteix les teories; una Josephine Baker que balla nua a la seua habitació; més Bertolt Brecht, Kurt Weill, Erik Satie, Max Reinhardt, George Grosz, Virginia Woolf, Jean Cocteau i André Gide, per esmentar-ne uns quants. Escrit meravellosament, considera Sellés, és testimoni de primera mà de Weimar i l’arribada dels nazis.

Claire Bloom. Un altre llibre que encaixaria perfectament a la col·lecció, considera Francesc Sellés, seria el segon volum de les memòries de l’actriu britànica Claire Bloom, *Leaving a Doll’s House* (‘Fora de la casa de nines’), del 1996. Després d’un primer volum en què relata les vicissituds de

la seva vida professional, en aquesta segona temptativa Claire Bloom (*Limelight, L’espia que va sorgir del fred*) confessa que les coses han canviat i es disposa a contar la part més íntima de la seva vida.

Infància i adolescència i primeres incursions en el món del teatre i del cinema, escrites en un estil planer, deixen pas al nucli del llibre, els 18 anys de relació amb l’escriptor Philip Roth, un relat en cru d’anys de passió i lluita que donen una imatge de l’escriptor com a monstre de lucidesa, un estrateg maquiavèlic i terrible alhora.

Anys de depressió i bogeria d’algú que, segons el relat (en una novel·la en què malparla de tota la família de Bloom, el nom de la protagonista femenina és Claire, i a ella li costa déu i ajuda que el canviïn abans de la publicació), és un ésser tan difícil de conèixer-hi com de ser ell mateix.

Finalment, el director de la col·lecció treballa també en l’edició del diari de Renzo Segre (1909-1973), *Venti mesi* (‘Vint mesos’). Als escrits memorialistes dels jueus perseguits a Itàlia durant els set anys que van des de la promulgació de les lleis racistes del 1938 fins a l’alliberament hi té un lloc especial, considera Sellés, aquest diari.

És la història d’un home que per a fugir de la deportació als camps, es va refugiar amb la seva dona en una clínica psiquiàtrica on va estar quasi dos anys fingint ser un malalt mental i vivint en l’angoixa constant de ser descobert i detingut i mort.

“Empremtes” apareix en un moment que les editorials catalanes han descobert que, entre tanta i tanta novel·la que es queda mig camí, la satisfacció del lector amb una obra testimonial pot estar més garantida que amb la ficció.

Ho podem comprovar ara amb *Un hotel a la costa* (*Tossa de Mar, 1934-1939*) (Tusquets), de Nancy Johnstone; *El refugi de la memòria* (La Magrana), de Tony Judt; *Els castellans* (L’Avenç), de Jordi Puntí; *Adéu a la universitat* (Galàxia Gutenberg), de Jordi Llovet; *A la caça de la dona* (Angle Editorial), de James Ellroy; o la reedició d’*El desgavell* (Club Editor), de Ferran Planes.

Nancy Johnstone –al mig de la foto–, autora d’*Un hotel a la costa* (*Tossa de Mar, 1934-1939*).

El llibre testimonial de l’historiador Tony Judt, pòstum, és *El refugi de la memòria*.

Lluís Bonada